

Henry David Thoreau (1817–1862) s-a născut în Concord, Massachusetts, SUA. A studiat la Harvard între 1833 și 1837, urmând cursuri de retorică, literatură clasică, filosofie, matematică și științe. A fost interesat în mod special de natură, politică și condiția omului (fiind un activist fervent pentru abolirea sclaviei). Operele sale, cuprinse în peste 20 de volume, includ eseuri, poeme și texte filosofice. Este cunoscut mai ales pentru meditațiile pe marginea unei vieți simple, în mijlocul naturii, din *Walden* (1854), și pentru eseul *Nesupunerea civilă* (1849), în care argumentează în favoarea unui individualism față de stat, bazat pe principii morale, nu pe violență, militând pentru îmbunătățirea instituției guvernului. Complicațiile datorate tubercolozei contractate în adolescență îi vor aduce sfârșitul la doar 44 de ani.

HENRY DAVID THOREAU

WALDEN
sau
Viața în pădure

Traducere din limba engleză de
Ştefan Avădanei și Al. Pascu

ART

acum rozând de ani de zile de către familia uimită a vreunui om, când stă în jurul mesei festive – s-ar putea să iasă din mijlocul celei mai triviale și mai amanetate mobile a societății, ca să se bucure în cele din urmă de viața perfectă a verii!

Nu spun că oricine va înțelege toate acestea; dar aşa este caracterul acelui mâine, pe care simpla trecere a timpului nu-l poate niciodată face să răsără. Lumina care ne orbește este întuneric pentru noi. Are zori numai acea zi pentru care suntem treji. Vor mai răsări multe zile. Soarele nu e decât un luceafăr de dimineață.

Cuprins

<i>Note biografice</i>	5
Economie	15
Unde trăiam și pentru ce trăiam	93
Cititul	111
Sunete	123
Singurătate	141
Oaspeți	152
Lanul de fasole	167
Satul	180
Lacurile	187
Ferma Baker	215
Legi superioare	224
Vecini sălbatici	237
Încălzirea casei	252
Locuitori de odinioară și oaspeți de iarnă	270
Animale de iarnă	286
Lacul iarna	297
Primăvara	313
<i>Încheiere</i>	334

*Nu-mi propun să încchin o odă
deprimării, ci să mă laud asemenei
cocoșului dimineața, înălțat în cui-
bar, chiar și numai să-mi trezesc
vecinii.*

ECONOMIE

Când am scris paginile, mai bine zis volumul ce urmează, trăiam singur, în pădure, la o milă depărtare de orice vecin, într-o casă pe care mi-o construisem singur, pe malul lacului Walden, în Concord, Massachusetts, și-mi câștigam existența numai din munca mâinilor mele. Am stat acolo doi ani și două luni. În prezent rătăcesc din nou prin societatea civilizată.

Nu mi-aș impune problemele personale atenției cititorilor dacă nu aş fi fost insistent întrebat de concetăjeni despre modul meu de viață, întrebări pe care unii le-ar putea numi impertinente, deși mie nu mi se pare așa, ci, având în vedere împrejurările respective, foarte firești și pertinente. Unii m-au întrebat ce mâncam; alții dacă nu mă simțeam singur; dacă nu-mi era frică și așa mai departe. Alții erau curioși să afle ce parte din venitul meu o foloseam în scopuri caritabile, și alții cu familii mari, câți copii sărmani întrețineam. Mă voi scuza prin urmare față de acei cetăjeni care nu simt un deosebit interes față de persoana mea, angajându-mă să răspund la câteva din aceste întrebări în cartea de față. În cele mai multe cărți, *eul* sau persoana întâi este omis; aici va fi păstrat; raportat la egoism, aceasta este principala diferență. De obicei nu ne amintim că, de fapt, persoana întâi este cea care vorbește. N-aș vorbi atât de mult despre mine dacă ar fi altcineva pe care să-l cunosc la fel de bine. Din nefericire, sunt limitat la această temă de îngustimea

experienței mele. Mai mult, în ceea ce mă privește, cer oricărui scriitor, fie el primul sau ultimul, o relatare simplă și sinceră a vieții altor oameni; o relatare cam de felul celei pe care ar trimite-o ruedelor sale dintr-o țară îndepărtată; fiindcă, dacă a trăit sincer, asta trebuie, după mine, să se fi întâmplat într-o țară îndepărtată. Probabil că aceste pagini se adresează mai ales studentilor săraci. Cât despre restul cititorilor meu, vor accepta pasajele care îi privesc. Am incredere că nimeni nu va întinde tivurile hainei îmbrăcând-o, când ea îi poate servi foarte bine celui căruia i se potrivește.

Aș ține să spun ceva referitor nu atât la locuitorii insulelor chinezesti sau Sandwich, cât la voi, cei care citiți aceste pagini, despre care se spune că locuți în Noua Anglie; ceva despre condiția voastră, mai ales despre condiția voastră exterioară sau împrejurările din această lume, din acest oraș, ce este ea, dacă e necesar să fie așa de proastă cum este, dacă poate sau nu să fie îmbunătățită. Am călătorit foarte mult prin Concord; și peste tot, în magazine, în birouri și pe ogoare, mi s-a părut că locuitorii fac penitență într-o mie de feluri demne de atenție. Ceea ce am auzit despre brahmanii care stau expuși la patru focuri și se uită drept la soare; sau atârnă suspendați cu capetele în jos deasupra flăcărilor; sau se uită peste umăr la cer până când le este imposibil să-și reia poziția firească în timp ce, din cauza răsucirii gâtului, nu le poate trece spre stomac nimic altceva decât lichidele; sau trăiesc înlănțuiți pe viață la rădăcina unui copac; sau măsoară, asemeni omizilor, vaste imperii cu trupurile lor; sau stau într-un picior pe vârfuri de stâlpi – chiar aceste forme de penitență conștientă nu cred că sunt mai de necrezut și mai uluitoare decât scenele la care asist zilnic. Cele douăsprezece munci ale lui Hercule sunt fleacuri pe lângă cele la care se supun vecinii mei; căci ele erau numai douăsprezece și

aveau un sfârșit, dar n-am văzut niciodată ca acești oameni să fi ucis sau capturat vreun monstru sau să fi terminat vreo muncă. Ei n-au niciun prieten Iolas care să ardă cu un fier înroșit rădăcina capului hidrei, ci de îndată ce un cap este sfărâmat, alte două țășnesc în loc.

Văd tineri, concetațeni de-ai mei, a căror nenorocire este că au moștenit ferme, case, grajduri, vite și unelte; căci toate astea se dobândesc mai ușor decât se scapă de ele. Era mai bine dacă se nașteau în câmp deschis și erau alăptați de o lupoaică fiindcă ar fi putut vedea cu ochi mai limpezi în ce ținuturi sunt chemați să muncească. Cine i-a făcut robi ai pământului? De ce să-și mânânce numai propria picătură de mizerie? De ce să înceapă a-și săpa mormintele de îndată ce se nasc? Au de trăit o viață de om, împingând toate aceste bucurii în fața lor ca să se descurce cum pot mai bine. Câte sărmane suflete nemuritoare n-am văzut, aproape dărâmate și strivite sub povara ei, coborând târâș pe drumul vietii, împingând în fața lor o șură de șaptezeci și cinci pe patruzeci de picioare cu grajdurile augeene niciodată curățate și o sută de acri de pământ, ogor, fâneață, păsune și pădure! Cei fără nimic, care nu se luptă cu astfel de moșteniri, își găsesc destul de muncă subjugând și cultivând câțiva stânci. Nu de carne.

Dar muncind, oamenii fac o greșeală. Cea mai bună parte din om este curând arată în pământ drept îngrășământ. Printr-o pretinsă soartă numită în mod obișnuit necesitate, ei sunt folosiți, așa cum se arată într-o veche carte, pentru a așeza straturi de comori pe care le vor degrada molii și rugina și la care vor ajunge hoții să le fure. E o viață de nătâng, după cum vor afla când ajung la sfârșitul ei, dacă nu cumva mai înainte. Se spune că Deucalion și Pyrrha au creat oamenii aruncând pietre în urmă.

*Inde genus durum sumus, experiensque laborum,
Respectu oameni și carti
Et documenta damus quâ simus origine nati.*

Sau, aşa cum o versifică Roleigh:

*De asta suntem cu inima împietrită, îndurând dureri și griji.
Știind că trupurile noastre sunt din piatră.*

Aici s-a ajuns, printr-o supunere oarbă la un oracol fals, aruncând peste cap și nevăzând unde cad.

Cei mai mulți oameni, chiar și în această țară comparativ liberă, din cauza ignoranței și a greșelii, sunt atât de ocupați cu pretinsele griji și muncile inutil de grele ale vieții, încât fructele ei cele mai bune nu pot fi culese de ei. Degetele lor, din cauza trudei excesive, sunt prea neîndemnătice și tremură prea mult. De fapt, muncitorul nu are răgaz pentru o adevărată integritate de zi cu zi; el nu-și poate permite să întrețină cele mai omenești relații cu oamenii, căci munca lui nu ar mai fi apreciată pe piață. El nu are timp să fie altceva decât o mașină. Cum poate să-și amintească bine propria ignoranță – pe care creșterea sa o necesită – cel care trebuie să-și folosească atât de des cunoștințele? Ar trebui să-l hrănim și să-l îmbrăcăm uneori cu generozitate și să-l încurajăm cu vorbele noastre înainte de a-l judeca. Cele mai delicate calități ale firii noastre, asemenei petalelor de pe fructe, pot fi păstrate numai printr-o îngrijire foarte atentă. Totuși nu ne comportăm față de noi însine sau unul față de altul cu atâtă gingăsie.

Cățiva dintre voi – o știm cu toții – sunteti săraci, găsiți viața foarte grea, vă sufocați uneori, ca să spunem aşa, căutându-vă suful. Nu am nicio îndoială că unii dintre voi, cei care citiți această carte, nu puteți plăti toate mesele pe care le-ați mâncat de fapt, sau hainele și pantofii care se uzează cu repeziciune, dacă nu s-au și stricat deja și

ăți ajuns la această pagină irosind timp împrumutat sau furat, păgubindu-vă creditorii de o oră. E foarte evident faptul că mulți dintre voi duceți niște vieți meschine și netrebnice, căci ochiul mi-a fost ascuțit de experiență; mereu pe muchie de cuțit, încercând să intrați în afaceri și încercând să ieșiți din datorii, o mlaștină foarte veche numită de latini *aes alienum*, arama altuia, fiindcă unele monezi ale lor erau făcute din aramă; trăind totuși și murind și îngropați fiind de această aramă a altuia; mereu promițând să plătiți, promițând să plătiți mâine și murind făliți astăzi; căutând să intrați în grațiile norocului să obțineți clientelă în nu știu câte feluri, în afara de cele următoare de încisoare; mințind, lingușind, bătând, chircindu-vă într-un ghem de politețe sau dilatându-vă într-o atmosferă de generozitate rară și vaporoasă ca să vă puteți convinge vecinul să vă permită să-i faceți pantofi, sau pălăria, sau haina, sau mașina, sau să-i importați alimentele; îmbolnavindu-vă ca să punetei ceva deoparte pentru zile negre, ceva care să fie dosit într-un scrin vechi, sau într-un ciorap, sub tencuială sau, și mai sigur, într-o bancă din cărămidă; nu are importanță unde, nu contează cât de mult sau cât de puțin.

Mă întreb uneori cum de putem fi atât de frivoli, și zice chiar, atât de frivoli încât să luăm parte la această formă grosolană, deși oarecum străină, de robie denumită Sclavia Neagră; sunt atât de mulți stăpâni perspicace și subtili care înnobesc atât nordul, cât și sudul. E greu să ai un supraveghetor sudic; e și mai greu să ai unul din nord, dar cel mai rău este când ești propriul tău stăpân de sclavi. Să mai vorbim de divinitatea din om! Priviți la căruțașul de pe drum, tărându-se spre piață, zi și noapte; freamăță vreo divinitate în el? Cea mai înaltă datorie a sa e să-și hrănească și să-și adape caii! Ce înseamnă pentru

el propriul destin în comparație cu interesele navale? Nu mână el caii pentru Domnia Sa imboldul? Cât de divin, cât de nemuritor este el? Uitați-vă cum se umilește, cum se furișează cuprins ziua întreagă de o teamă nedefinită, nefiind nici nemuritor, nici divin, ci sclavul și prizonierul propriei păreri despre dânsul, al unui renume căstigat de faptele sale. Opinia publică este un tiran slab în comparație cu părerea noastră personală. Părerea omului despre sine este cea care determină, sau mai degrabă, indică destinul lui. Autoemanciparea fanteziei și imaginației chiar în provinciile indiene din vest – ce Wilberforce este acolo să producă așa ceva? Gândiți-vă de asemenei la femeile acestei țări, care țes perne de toaletă pentru ziua cea din urmă ca să nu trădeze un interes prea evident față de soarta lor! Ca și cum ai putea ucide timpul lezând eternitatea.

Majoritatea oamenilor duc vieți de tăcută disperare. Ceea ce se numește resemnare e disperare confirmată. Din orașul disperat treci în satul disperat și trebuie să te consolez cu vitejia nurcilor și a bizamilor. O disperare stereotipă, dar inconștientă se ascunde chiar în ceea ce cunoaștem sub numele de jocuri sau amuzamente ale oamenilor. Nu este nicio distracție în ele, căci urmează muncii. Dar este o caracteristică a înțelepciunii să nu faci lucruri disperate.

Dacă ne gândim la țelul ultim al omului – ca să folosim cuvintele catehismului – la necesitățile lui reale și la mijloacele de trai, s-ar părea că oamenii au ales în mod deliberat modul acesta de viață pentru că l-au preferat oricărui altuia. Totuși, ei cred cu sinceritate că nu le-a mai rămas nicio alternativă. Dar firile alerte și sănătoase își amintește că soarele s-a ridicat sus. Nu-i niciodată prea târziu să renunțăm la prejudecăți. Niciun mod de a gândi sau de a acționa, oricât de vechi ar fi el, nu poate fi luat drept bun fără dovezi. Ceva la care răspunde toată lumea, sau pe care

îl ia drept bun astăzi, poate să devină fals mâine, doar un fum al opiniei pe care mulți l-au luat drept nor ce urma să împrăștie ploaia binefăcătoare peste ogoarele lor. Ceea ce spun bătrâni că nu poti face, încerci să descoperi că poți. Faptele vechi rămân ale bătrânilor, cele noi ale tinerilor. Bătrâni nu știau destule, probabil, odinioară, ca să aducă combustibil proaspăt pentru a întreține focul; oamenii noi aşază puțin lemn uscat sub un vas și sunt învărtiți în jurul pământului cu viteza păsărilor, de-i lasă pe bătrâni, după cum vine vorba, cu gura căscată. Vârsta nu este mai îndreptățită, nici măcar la fel de îndreptățită pentru a fi sfătuitor, așa cum este tinerețea, căci ea nu a profitat pe cât a pierdut. Se poate pune chiar la îndoială dacă cel mai înțelept om a învățat ceva de valoare absolută trăind. De fapt bătrâni nu au niciun fel de sfat mai important pe care să-l dea tinerilor; experiența lor a fost atât de fragmentară și viețile lor niște eșecuri nefericite, din motive personale, încât trebuie să creadă; și s-ar putea că ei să aibă încă oarecare credință care falsifică acea experiență, în vreme ce ei rămân doar mai puțin tineri decât au fost. Am trăit vreo treizeci de ani pe această planetă și n-am auzit încă nici prima silabă a sfatului valabil sau măcar onest de la cei mai în vîrstă decât mine. Nu mi-au spus nimic și probabil că nu-mi pot spune nimic de folos. Aceasta este viața, o experiență în mare măsură neîncercată de mine; dar asta nu-mi dovedește că ei au încercat-o. Dacă am vreo trăire pe care o cred valabilă, fără îndoială ea este dovada că Mentorii mei nu mi-au spus nimic despre ea.

Un țăran îmi spune: „Nu poți trăi numai cu legume, căci ele nu au nimic din care se fac oasele“; așa că el, cu religiozitate, își dedică o parte din zi aprovizionării sistemului său cu materia primă pentru oase, mergând, în timp ce vorbește, în spatele boilor săi, care, cu oase făcute

Redin vegetale, îl trag pe el cu plug cu tot, în ciuda tuturor obstacolelor. Anumite lucruri sunt cu adevărat necesități vitale în unele cercuri – ale celor mai neajutorați și bolnavi – iar în altele sunt doar luxuri, iar în unele, cu totul necunoscute.

Tot drumul vieții omenești le pare unora a fi fost parcurs de predecesorii lor, atât culmile, cât și văile, și că s-au îngrijit de toate. După Evelyn, „înțeleptul Solomon a dat porunci chiar și pentru distanțele dintre copaci; iar pretorii romani au hotărât de câte ori ai voie să mergi pe pământul vecinului ca să aduni ghindele căzute pe el fără a-i încalca drepturile de proprietate și ce dijmă i se cuvine aceluia vecin“. Hippocrate a lăsat indicații și asupra felului în care să ne tăiem unghiile; adică la același nivel cu degetele, nici mai scurte, nici mai lungi. Fără îndoială, chiar oboseala și plăcuseala care par a fi epuizat diversitatea bucuriilor vieții sunt de pe vremea lui Adam. Dar capacitatele omului nu au fost măsurate niciodată; și nici nu trebuie să judecăm ce poate face el pe baza antecedentelor, căci s-a încercat atât de puțin! Oricare au fost lipsurile tale până acum, „nu te mâhni, fiule, căci cine te va împovăra cu ce ai lăsat nefăcut“?

Ne-am putea pune la încercare viețile prinț-o mie de teste simple; cum ar fi, de pildă, faptul că același soare care îmi coace mie fasolele luminează totodată și un sistem de planete ca și noastră. Dacă m-aș fi gândit la asta s-ar fi evitat niște greșeli. Asta nu era lumina în care le prășeam. Stelele sunt vârfurile unor triunghiuri sublime! Ce fințe îndepărte și deosebite în diverse lăcașuri ale universului contemplă aceeași stea în același moment! Natura și viața umană sunt la fel de variate precum constituțiile noastre multiple. Cine să spună ce perspectivă îi oferă viața altuia? Ar putea oare avea loc un miracol mai mare decât cel

de a ne privi o secundă în ochi unul pe altul? Ar trebui să trăim toate epocile omenirii într-o oră; da, în toate lumile acestor epoci. Istorie, Poezie, Mitologie! – Nu știu vreo citire a experienței altuia mai senzațională și mai de încredere decât asta.

Cea mai mare parte din ceea ce vecinii mei numesc „bine“ eu consider în sufletul meu rău, și dacă e ceva de care mă pot căi, asta s-ar putea să fie buna mea comportare. Ce diavol m-a stăpânit de m-am purtat atât de bine? Poți spune, bătrâne, cel mai înțelept lucru pe care îl știi – tu, cel care ai trăit săptizeci de ani, nu fără onoruri de vreun fel sau altul – eu aud o voce irezistibilă care mă invită să mă îndepărtez de el. O generație abandonează realizările alteia ca pe niște corăbii naufragiate.

Cred că putem cu siguranță avea încredere în mult mai mult decât facem. Putem renunța exact la atâta grijă față de noi cât să acordăm altora. Natura e la fel de bine adaptată și pentru slabiciunea, și pentru tăria noastră. Teama și tensiunea continuă a unora este aproape o formă incurabilă de boală. Suntem făcuți să exagerăm importanța muncii pe care o facem și, totuși, cât de mult nu rămâne nefăcut! Sau, ce-ar fi dacă ne-am fi îmbolnăvit? Cât de vigilenți suntem! Hotărâți să nu trăim prin credință dacă o putem evita, stând toată ziua în stare de alarmă, noaptea ne spunem fără voie rugăciunile și ne lăsăm cuprinși de incertitudini – aşa de total și sincer suntem obligați să trăim, venerându-ne viața și negând posibilitatea de schimbare. Acesta este singurul mod, spunem noi; dar sunt la fel de multe moduri câte raze putem duce dintr-un centru. Orice schimbare este un miracol demn de contemplat; dar e un miracol ce are loc în oricare moment. Confucius a spus: „A ști că știm ce știm și că nu știm ce nu știm, aceasta este adevărată cunoaștere.“ Când faptul de imaginație va fi

redus la unul de înțelegere, prevăd că toți oamenii își vor stabili viețile în cele din urmă pe această bază.

Să ne gândim un moment la ce constituie de fapt cea mai mare parte din necazurile și neliniștea la care mă refeream și cât de multă nevoie este să fim îngrijorați sau, cel puțin, prevăzători. Ar fi oarecum de preferat să trăiești o viață primitivă sau de frontieră chiar în mijlocul unei civilizații exterioare numai ca să află care sunt, în mare, necesitățile vieții și ce metode s-au adoptat pentru a le obține: sau chiar să răsfoiești vechile jurnale zilnice ale negustorilor ca să vezi ce cumpărau cel mai adesea oamenii, ce provizii își faceau, adică să vezi care erau cele mai de căpătai alimente. Fiindcă progresul în timp a avut o influență minoră asupra legilor esențiale ale existenței omului; scheletele noastre nu se deosebesc, probabil, de cele ale strămoșilor noștri.

Prin cuvintele *necesități ale vieții* înțeleg tot ceea ce, din cele obținute de om prin propriile eforturi, a fost de la începuturi sau a devenit prin folosire îndelungată atât de important pentru viața omenească încât nu este niciunul sau sunt puțini cei care, din cauza sălbăticiei, a sărăciei sau filozofiei, încearcă vreodată să trăiască fără ele. Pentru multe ființe există în acest sens numai o singură necesitate vitală, Hrana. Să fii bizon al preriei înseamnă câțiva metri de iarbă de mâncare și apă de băut; în caz că nu cauți Adăpostul pădurii sau umbra muntelui. Niciun animal sălbatic nu are nevoie decât de Hrană și Adăpost. Necesitățile vieții pentru om pot fi, în acest climat, destul de precis distribuite în mai multe coloane: Hrană, Adăpost, Îmbrăcăminte și Combustibil; căci până ce nu ne asigurăm toate astea nu suntem pregătiți să ne ocupăm de adevăratele probleme ale vieții în libertate și cu vreo perspectivă de succes. Omul a inventat nu numai casele, ci și îmbrăcăminta și a gătit alimentele; și probabil, prin descoperirea întâmplătoare

a căldurii focului și folosirea lui în continuare, din luxul de la început s-a dezvoltat necesitatea actuală de a sta lângă el. Observăm câini și pisici care dobândesc aceeași a doua natură. Prin Adăpost și Îmbrăcăminte adecvate ne păstrăm în mod legitim căldura interioară; dar din cauza unui exces al lor, sau a Combustibilului, adică din cauza unei călduri exterioare mai mari decât cea din interiorul nostru, nu se poate spune de fapt că a apărut gătitul? Darwin, naturalistul, spune despre locuitorii din Tierra del Fuego că în timp ce oamenii lui, bine îmbrăcați și stând lângă foc, erau departe de a le fi prea cald, s-a observat că acești sălbatici goi, care se aflau la distanță, spre marea lui surprindere șiroiau de transpirație, suportând o astfel de prăjeală. Astfel, ni se spune că australianul merge fără jenă gol, în timp ce europeanul tremură în hainele sale. Este oare imposibil să combinăm rezistența acestor sălbatici cu intelectualismul omului civilizat? Potrivit lui Liebig, corpul omului este o sobă și hrana este combustibilul care menține combustia internă din plămâni. Pe vreme rece mâncăm mai mult, când e cald mai puțin. Căldura animală este rezultatul unei combustii lente, iar boala și moartea au loc când ea este prea rapidă; sau, din lipsă de combustibil ori din cauza vreunui defect în respirație focul se stinge. Desigur, căldura vitală nu trebuie să se confundă cu focul; dar destul cu analogia. Se vede, prin urmare, din lista de mai sus, că expresia *viață animală* este aproape sinonimă cu expresia *căldură animală*; fiindcă în timp ce Hrana poate fi considerată ca fiind Combustibilul care menține focul din noi – și Combustibilul servește numai la pregătirea acelei Hrăni sau la mărirea căldurii corporilor noastre prin adăugare din afară – Adăpostul și Îmbrăcăminta servesc de asemenea la păstrarea căldurii astfel generată și absorbită.